5.1.የኩባንያ እንደገና መደራጀት

ከሁለት በላይ የሆኑ ነዋሪ ኩባንያዎች መዋሃድ።

- የአዲሱ ድርጅት አባል የሆነ አንድ ድርጅት የሌላውን ድርጅት 50% ልዩ የአክሲዮን ባለቤት ድርሻ ከአዲሱ ድርጅት በሚገኘው የአክሲዮን ለውጥ ብቻ መያዝ።
- እንደገና በሚደራጀው ድርጅት ውስጥ አባል የሆኑ ሁለት ድርጅቶች አንዱ የሌላውን ከ50% በላይ የሆነ የአክሲዮን ባለቤትነት ድርሻ ልዩ መብት በማያስጥና የድምጽ ተሳትፎ ብቻ በሚያስገኝ አኳኋን መጠቅለል።

5.2.የማዕድንና የነዳጅ ስራዎች ገቢ ግብር

- የማዕድንና የነዳጅ ስራ ከሌላው የንግድ ስራ ለየት የሚያደርገው፡-
- የገቢ ምንጩ ሊተካ የማይችል የመንግስት (የሃገር) የተፈጥሮ ሃብትን በመጠቀም የሚገኝ በመሆኑ፡፡
- ስራው ከፍተኛ ስጋት (Risk) ያለበትና ከፍተኛ ወጪ የሚጠይቅ በመሆኑ፡፡

የማዕድንና የነዳጅ ስራ ከሌላው የንግድ ስራ ለየት የሚያደርገው

- የማዕድንና የነዳጅ ፈለጋ ስራ ረጅም ጊዜ የሚወስድና በስተመጨረሻም ውጤት እንደሚገኝ አስቀድሞ እርግጠኛ መሆን የማይቻልበት ሁኔታ (uncertainity) ያለበት በመሆኑ።
- ንግዱ የመንግስት ልዩ ፈቃድ የሚጠይቅና ልዩ ቁጥጥርና ክትትል የሚደረግበት እንዲሁም የመንግስት ድርሻ ያለበት በመሆኑ።

5.2.2.ፈቃድ በተሰጠው ሰውና በስራ ተቋራጭ ላይ ግብር ስለመጣል

- ማዕድን የማውጣት መብት በተሰጠው ባለፈቃድ (ፈቃድ የተሰጠው ሰው) እና ከመንግስት ጋር የነዳጅ ስምምነት ባደረገው ስራ ተቋራጭ ላይ የተጣለው የንግድ ስራ ገቢ ግብር 25% ነው፡፡

ፈቃድ በተሰጠውና በስራ ተቋራጭ ላይ ግብር ስለመጣል...

- ፈቃድ የተሰጠው ሰው በኢትዮጵያ ነዋሪ ላልሆነ ንዑስ ስራ ተቋራጭ ከሚፈጽመው ማንኛውም ክፍያ ላይ የሞቢላይዜሽንና የዲሞቢላይዜሽን ወጪዎች ተቀንሰው በሚቀረው መጠን ላይ 10% ግብር ቀንሶ ለባለስልጣኑ ገቢ ማድረግ አለበት፡፡ የነዳጅ ንዑስ ስራ ተቋራጭ ከዚህ ዓይነት ግብር ነጻ ተደርጓል፡፡

5.2.2.ባለፈቃዱ ወይም ስራ ተቋራጩ ተቀናሽ የሚደረግላቸው ወጪ፣

- ኪሳራው ወደሚቀጥለው አመት ይሸጋገራል
- ኪሳራውን ማሸጋገር የሚቻለው ኪሳራው ከደረሰበት አመት ቀጥሎ ላሉት 10 አመታት ነው
- የተደረገው ገደብ እንደተጠበቀ ሆኖ ወጪያቸው በተቀናሽ ይያዛል
- የፍለጋ ወጪ፤የማልሚያ ወጪ
- የመልሶ ማቋቋሚያ ወጪ፣
- የኢንቨስትመንት ተቀናሽ(እስከ 5 በመቶ ተቀናሽ ይያዛል

5.2.3.የማዕድን ወይም የነዳጅ መብት ስለማስተላለፍ

- ባለፈቃዱ ወይም ስራ ተቋራጩ መብቱ ከሚተላለፍበት ሰው ጋር “የማስተላለፍ ስምምነት” ተብሎ የሚጠቀስ የጹሁፍ ስምምነት ማድረግ አለባቸው፡፡
- መብት አስተላላፊው ከተላለፈው መብት ጋር በተያያዘ ላወጣው ወጪ ያገኘው ተቀናሽ ተመላሽ እንደተደረገ ወጪ ተቆጥሮ በተቀበለበት የግብር ዓመት እንደተገኘ ገቢ ተርጎ ይወሰዳል፡፡

5.2.4.የማዕድን ወይም የነዳጅ መብትን በተዘዋዋሪ መንገድ ስለማስተላለፍ

- በተዘዋዋሪ ማስተላለፍ ማለት፡- የማዕድን ወይም የነዳጅ መብት አንድ ጊዜ ወይም ለተወሰነ ጊዜ በሌላ ሰው እንዲጠቀም በሕጋዊ መንገድ ማስተላለፍ ነው፤ባለቤትነት ሙሉ ተለዋጭ አይሆንም።

- የባለፈቃዱ ወይም የስራ ተቋራጩ ድርጅት ዋና ባለቤትነት ከ10% በላይ ከተለወጠ ባለፈቃዱ ወይም ስራ ተቋራጩ ለውጡን ለባለስልጣኑ ወዲያወኑ በጹሁፍ ማሳወቅ ይኖርባቸዋል።

5.3. ዓለም አቀፍ ግብር

- በኢትዮጵያ ነዋሪ የሆነ ሰው በውጭ አገር ካገኘው የንግድ ስራ ገቢ ላይ የውጭ አገር ግብር የከፈለ እንደሆነ በውጭ አገር የከፈለው የንግድ ስራ ገቢ ግብር እንዲካካስለት ይደረጋል። የሚካካሰው የግብር መጠንም ፡-

ዓለም አቀፍ ግብር…

- በውጭ አገር ከተከፈለው ገቢ ግብር ፣በውጭ አገር በተገኘው ገቢ ላይ በዚህ አዋጅ መሰረት ሊከፈል ከሚገባው የንግድ ስራ ገቢ ግብር ከሁለቱ ከአነስተኛው የበለጠ አይሆንም።

ዓለም አቀፍ ግብር...

- በውጭ አገር የተከፈለ ግብር ሊካካስ የሚችለው፣
  - ግብር ከፋዩ ሊከፈል የሚገባውን ግብር ገቢው ከተገኘበት የግብር ዓመት ቀጥሎ ባሉት ሁለት የግብር ዓመታት ወይም ደግሞ ባለስልጣኑ በሚፈቅደው ተጨማሪ ጊዜ ውስጥ የከፈለ እንደሆነና

ዓለም አቀፍ ግብር…

❑ የውጭ አገር የንግድ ስራ ኪሳራዎች

- ግብር ከፋዩ የውጭ አገር ገቢን ለማግኘት ያወጣው ወጪ ተቀናሽ የሚደረገው በውጭ አገር ካገኘው ገቢ ላይ ብቻ ነው።
- በግብር ዓመቱ በውጭ አገር ያጋጠመውን ኪሳራ ግብር ከፋዩ በሚቀጥለው የግብር ዓመት ከውጭ አገር ባገኘው ገቢ ላይ በማካካስ በሰንጠረዥ "ሐ" መሰረት ተቀናሽ ይደረግለታል።(እስከሚቀጥለው 5 ዓመታት)

ዓለም አቀፍ ግብር…

- **ለኩባንያ ካፒታል የሚወሰድ ብድር (Thin capitalization)**
- **ለኩባንያ ካፒታል የሚወሰድ ብድር ማለት፡-**ኩባንያው በንግድ ስራ እንዲቀሳቀስ ወይም አዲስ ፕሮጀክት እንዲፈጥር የገንዘብ ምንጭ በብድር መልክ ማስገባት ማለት ነው፡፡
- በውጭ አገር ባለአክሲዮኖች ቁጥጥር ስር ያለ በኢትዮጵያ ነዋሪ የሆነ ኩባንያ የግብር ዓመቱ አማካይ ዕዳ ከአማካይ የካፒታል መዋጮው ጋር ሲነጻጸር ከ2ለ1 ሬሽዮ የበለጠ እንደሆነ ኩባንያው ከዚህ ሬሽዮ በላይ በሆነው ዕዳ የከፈለው ወለድ አይቀነስለትም፡፡

ዓለም አቀፍ ግብር…

- ተቀናሽየሚደረገውየወለድመጠን ሀ

- ሀ) ኩባንያውበግብርዓመቱተቀናሽእንዲደረግለትየሚጠይቀውየወለድወጪ፤
- ለ)ኩባንያውከተፈቀደውመጠንበላይየወሰደውብድር፤ እና
- ሐ)ኩባንያውበግብርዓመቱያለበትአማካይዕዳነው፡፡

5.4.ግብርን በሚመለከት የሚደረጉስምምነቶች (tax treaties)

- “የግብር ስምምነት” ማለት ተደራራቢ ግብርን ለማስቀረትና ታክስ ላለመክፈል የሚደረግን የግብር ስወራ (Tax Evasion) ለመከላከል የሚደረግ ዓለም አቀፍ ስምምነት ነው፡፡
- ግብርን የሚመለከቱ ስምምነቶች ከውጭ አገር መንግስት ወይም መንግስታት ጋር የሚደረጉት በገ/ኢ/ል/ሚ/ ነው፡፡

የግብር ስምምነቶች (tax treaties) …

- በኢትዮጵያ ውስጥ ተፈጻሚነት ባለው የግብር ስምምነት የውል ቃላትና በዚህ አዋጅ መካከል አለመጣጣም የተፈጠረ እንደሆነ የስምምነቱ ድንጋጌ ተፈጻሚነት ይኖረዋል፡፡
- ይሁንና አለመጣጣሙ የተፈጠረው ፡-
  - በተዋዋይ አገር ነዋሪ ያልሆነ ሰው ከ50% በላይ ባለቤት የሆነበት ድርጅት የታክስ ነጻ መብትን በሚያሰጥና የግብር ማስከፈያ መጣኔ ቅነሳን በሚያስከትል የግብር ስምምነት ተጠቃሚ ሊሆን እንደማይችል ፣

5.5.የገንዘብ ምንዛሬ

- ግብር ከፋዮች በወጭ ምንዛሪ የተፈጸመ ክፍያ ወይም የተደረገ ግብይት ሲኖራቸው የገንዘቡን መጠን (ወጪም ሆነ ገቢ) በብር መግለጽ አለባቸው፡፡
- የገንዘቡ መጠን በውጭ ምንዛሪ የተያዘ ከሆነ ገንዘቡ በሂሳብ መዝገብ በሚመዘገብበት ጊዜ ባለው የብሄራዊ ባንክ የምንዛሬ ተመን ተሰልቶ ወደ ብር መለወጥ አለበት፡፡
- በውጭ ምንዛሬ ግብይት የደረሰ ኪሳራ ወይም የተገኘ ጥቅም የሚሰላበትን ዘዴና የውጭ አገር ገንዘብ ወደብር የሚቀየርበትን ሁኔታ የሚወሰን መመሪያ ባለስልጣኑ ያወጣል፡፡

5.6.ከግብር ለመሸሽ የሚደረገውን ጥረት ስለመከላከል

- በገበያ ዋጋ መርህ ያልተደረገ ማንኛውም ግብይት ሲኖር ባለስልጣኑ ትክክለኛውን የገበያ ዋጋ መሰረት በማድረግ ከግብይቱ ጋር በተያያዘ የሚገኘውን ትክክልኛ ገቢ ፣ጥቅም፣ ተቀናሽ ኪሳራ ወይም ማካካሻ ግብይቱን ባደረጉት ወገኖች መካከል ሊያከፋፍል ወይም ሊደለድል ይችላል።

5.7.የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ በተገኘ ገቢ ላይ ግብር ስለሚከፈልበት ሁኔታ

- የንግድ ሥራ ከተቋረጠ በኋላ በሚገኝ ገቢ ላይ የሚወሰነው ግብር

ሀ) ታክስ ከፋዩ የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ የሚሸጣቸው እቃዎች የተሸጡበትን ዋጋ ማረጋገጥ የማይቻል ከሆነ እቃው የተገዛበት ዋጋ ወደ ሽያጭ ተቀይሮ ግብሩ ይወሰናል፡፡

የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ…

ለ) ታክስ ከፋዩ እቃውን የሸጠው የሒሳብ መዝገብ ለማይዝ ታክስ ከፋይ ከሆነ እቃው የተሸጠበት ዋጋ ገዢው በሚያዘጋጀው የግዥ ማረጋገጫ ሰነድ (Purchase Voucher) መሰረት ይወሰናል።

የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ…

ሐ)ታክስ ከፋዩ ድርጅቱን ሲዘጋ በእጁ ያሉትን እቃዎች ቆጥሮ ለታክስ ባለስልጣኑ ማሳወቅ ይኖርበታል፡፡

መ) ታክስ ከፋዩ ድርጅቱን ከዘጋ በኋላ በሸጣቸው እቃዎቹ የመዝገብ ዋጋ (Book Value) ከተሸጠበት ዋጋ ላይ ተቀንሶ በሚገኘው ልዩነት ላይ የሚሰላ ይሆናል፡፡

የሙከራ ጥያቄዎች

- **1ኛ**. በማዕድን ወይም በነዳጅ ስራዎች የተሰማራ ፍቃድ ያለው ድርጅት በተቀናሽ የሚፈቀዱለትን ወጪዎች ዘርዝሩ?
- **2ኛ.** የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ በሚገኝ ገቢ ላይ ግብር እንዴት ነው የሚወሰነው?
- **3ኛ.** ከግብር መሸሽ (tax avoidance) እና ግብር መሰወር (tax evasion) መካከል ያለውን ልዩነት አብራሩ?

ክለሳ(ማጠቃለያ)

- የቤት ኪራይ ገቢ ግብር
- የቤት ኪራይ ገቢ ግብር መጣኔ
- የንግድ ስራ ገቢ ግብር
- የንግድ ስራ ገቢ ግብር መጣኔ
- ተቀናሽ ወጪዎች
- የሂሳብ መዝገብ አያያዝ
- በግምት የሚወሰን ገቢ ግብር

ማጣቀሻ (Referance)

- የገቢ ግብር አዋጅ ቁ. 979/2008 እና ማሻሻያው አዋጅ 1395/2017
- የታክስ አስተዳደር አዋጅ 983/2008
- የገቢ ግብር ደንብ ቁ. 410/2009
- የታክስ አስተዳደር ደንብ ቁ. 410/2009
- መመሪያ ቁ. 8/2011 የካፒታል ሀብቶችን በማስተላለፍ በሚገኝ ጥቅም ላይ ስለሚከፈል ግብር አፈፃፀም (ገንዘብ ሚኒስቴር)
- መመሪያ ቁጥር 146/2011146-2011 የንግድ ስራ ከተቋረጠ በኋላ በተገኘ ገቢ ላይ ግብር ስለሚከፈልበት ሁኔታ ለመወሰን የወጣ መመሪያ

afe!